

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.8.30>

POJĘCIE I ISTOTA PROCEDUR PRZEDPROCESOWEGO ROZSTRZYGANIA SPORÓW ADMINISTRACYJNOPRAWNYCH

Ihor Kritsak

*aspirant Wydziału Prawa Administracyjnego i Gospodarczego Zaporoskiego Uniwersytetu Narodowego
(Zaporoże, Ukraina)*

ORCID ID: 0009-0006-4996-8989

kritsak_i@ukr.net

Adnotacja. W artykule dokonano analizy prawnej dziedzictwa naukowego pojęcia, treści i odmian procedur administracyjnych, wyjaśniono istotę procedur przedprocesowego rozstrzygania sporów administracyjnych oraz podkreślono rodzaje takich procedur.

W wyniku badania ustalono, że przez procedurę administracyjną należy rozumieć działalność podmiotu władzy lub osoby przez niego upoważnionej w celu zapewnienia realizacji praw obywateli poprzez odwołanie tych ostatnich lub działalność z inicjatywy podmiotu władzy mającą na celu zapewnienie ustanowienia legalności działalności w określonej dziedzinie lub branży oraz pociągnięcie osób do odpowiedzialności.

Wyróżniono następujące rodzaje przedprocesowego rozstrzygania sporów administracyjnych: ogólna procedura administracyjna, uregulowana ogólną Ustawą “O petycjach” i specjalną Ustawą “O procedurach administracyjnych”; ogólna procedura nieadministracyjna dotycząca odwołania się do mediatora i przy jego udziale, uregulowana Ustawą “O mediacji” x; specjalna procedura administracyjna pozasądowego odwoływania się od decyzji w sprawach o wykroczenia administracyjne, uregulowana przez Kodeks Wykroczeń Karnych Ukrainy, Kodeks Celny i Podakowy Ukrainy; ujawniono ich treść.

Słowa kluczowe: procedura administracyjna, postępowanie administracyjne, procedura przedprocesowego rozstrzygania sporów administracyjnych, rodzaje procedur, regulacja prawna.

CONCEPT AND ESSENCE OF PROCEDURES FOR PRE-COURT SETTLEMENT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL DISPUTES

Ihor Kritsak

*Postgraduate Student at the Department of Administrative and Economic Law
Zaporizhia National University (Zaporizhzhya, Ukraine)*

ORCID ID: 0009-0006-4996-8989

kritsak_i@ukr.net

Abstract. In the article, a legal analysis of the concept, content and types of administrative procedures was carried out, the essence of the procedures for pre-trial settlement of administrative-legal disputes was clarified, and the types of such procedures were distinguished.

As a result of the study, it was established that the administrative procedure should be understood as the activity of a subject of power or a person authorized by him to ensure the realization of the rights of citizens by applying to the latter, or activity at the initiative of a subject of power is aimed at ensuring the establishment of the legality of activity in a certain sphere or industry and bringing persons to justice.

The following types of pre-trial settlement of administrative-legal disputes are distinguished: general administrative procedure, which is regulated by the general Law “On Appeals of Citizens” and the special Law “On Administrative Procedures”; a general non-administrative procedure for applying to a mediator and with his participation, which is regulated by the Law “On Mediation”; a special administrative procedure for out-of-court appeal of decisions in cases of administrative offenses, regulated by the Criminal Procedure Code, the Customs and Tax Codes of Ukraine; their content is disclosed.

Key words: administrative procedure, administrative proceedings, procedure for pre-trial settlement of administrative-legal disputes, types of procedures, legal regulation.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОЦЕДУР ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Ігорь Крицак

*аспірант кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

ORCID ID: 0009-0006-4996-8989

kritsak_i@ukr.net

Анотація. В статті проведено правовий аналіз наукового доробку поняття, змісту та різновидів адміністративних процедур, з'ясовано сутність процедур досудового врегулювання адміністративно-правових спорів та виокремлено різновиди таких процедур.

В результаті дослідження встановлено, що під адміністративною процедурою слід розуміти діяльність суб'єкта владних повноважень або уповноваженої ним особи щодо забезпечення реалізації прав громадян шляхом звернення останніх, або діяльність за ініціативи суб'єкта владних повноважень спрямована на забезпечення встановлення законності діяльності в певній сфері або галузі та притягнення осіб до відповідальності.

Виокремлено такі види досудового врегулювання адміністративно-правових спорів: загальна адміністративна процедура, яка регламентована загальним Законом «Про звернення громадян» та спеціальним Законом «Про адміністративні процедури»; загальна не адміністративна процедура за зверненням до медіатора та за його участі, яка регламентована Законом «Про медіацію»; особлива адміністративна процедура позасудового оскарження рішень у справах про адміністративні правопорушення, регламентована КУпАП, Митним та Податковим кодексами України; розкрито їх зміст.

Ключові слова: адміністративна процедура, адміністративне провадження, процедура досудового врегулювання адміністративно-правових спорів, різновиди процедур, правове регулювання.

Актуальність теми статті. Досудове врегулювання адміністративно-правових спорів є альтернативною судовому порядку формою вирішення правового конфлікту, що виникає як правило між суб'єктом владних повноважень з однієї сторони та фізичними або юридичними особами з іншої. Переваги досудового врегулювання адміністративно-правового спору над судовим порядком полягають в наступному: вирішення спору в короткий час шляхом досягнення компромісу та відмови від тривалого судового процесу; економія ресурсів (тобто залучення до судового процесу адвоката та оплата його роботи) та часу; розблокування можливостей громадян для реалізації свої прав шляхом швидкого отримання адміністративної послуги щодо якої виник спір та можливості реалізації повноважень суб'єкта владних повноважень у випадку коли такий суб'єкт є ініціатором спору (потенційним позивачем до суду); відсутність сплати судового збору; розвантаженість діяльності судів та ін. Таким чином інтерес як практикуючих юристів так і науковців до необхідності становлення та належного правового забезпечення процедури досудового врегулювання адміністративно-правових спорів є очевидним.

Стан дослідженості проблематики. Науковий доробок дослідження адміністративних процедур в цілому і щодо досудового (позасудового) вирішення публічно-правових спорів складають роботи таких дослідників, як: В.М. Бевзенко, А.Г. Бортнікової, І.В. Бойко, О.В. Кузьменко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова Р.С. Мельника, О.І. Миколенко, Р.В. Миронюка, Д.В. Лученко Н.Б. Писаренко, В.П. Тимошука, О.Д. Сидельнікова А.М. Школика, та ін. Водночас, попри багатовекторність наукової думки та пошуку, питання різновидів альтернативних (досудових) способів вирішення публічно-правових спорів та їх процедур не знайшли свого однозначного вирішення, що також підкреслює важливість обраної тематики дослідження в межах цієї наукової статті.

У зв'язку з цим на досягнення мети дослідження – з'ясування поняття та сутності процедур досудового врегулювання адміністративно-правових спорів нижче в межах цієї статті ми ставимо до виконання наступні завдання: здійснення правового аналізу та наукового доробку поняття, змісту та різновидів адміністративних процедур; з'ясування сутності процедури досудового врегулювання адміністративно-правових спорів та виокремлення різновидів таких процедур.

Виклад основних положень. Для того щоб навести поняття процедури досудового врегулювання адміністративно-правових спорів та розкрити їх зміст нижче доцільно з'ясувати правову природу та сутність адміністративних процедур.

Не ставлячи перед собою задачу здійснити аналіз всіх наукових позицій щодо сутності адміністративних процедур, наведемо виключно сучасні їх інтерпретації, які не відхилені науковою громадськістю та викликають наукові дискусії. Наприклад, погляд, згідно з яким адміністративна процедура повинна розглядатися виключно як форма правосуддя не має сенсу на існування, оскільки судовий порядок розгляду адміністративних справ, урегульований Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), і визначений як «судовий процес – правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства» (1). У контексті вищезазначеного варто зазначити, що наразі існує декілька тлумачень поняття «адміністративна процедура». У вузькому розумінні адміністративна процедура це діяльність по застосуванню органами адміністративної юрисдикції різновидів адміністративних примусів (заходів попередження, припинення, стягнення, забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення та ін.) (Мельник Р.С., 2010: 35). Інтерпретацією більш широкого підходу щодо розуміння адміністративних процедур це є їх сприйняття як діяльності органів публічної влади (адміністративних органів) направленої на надання адміністративних послуг у сфері задоволення прав громадян на підставі їх звернень (Левченко О.В., 2015: 110). Найбільш широке і, на нашу думку вірне, сприйняття адміністративної процедури як діяльності суб'єкта владних повноважень або уповноваженої ним особи щодо забезпечення реалізації прав громадян шляхом звернення останніх (адміністративно-обслуговуюча функція), або за ініціативи суб'єкта владних повноважень з метою забезпечення встановлення законності діяльності в певній сфері або галузі та притягнення осіб до відповідальності (контрольна та адміністративно-деліктна функція).

Адміністративно-правова наука попри досягнення єдності в розумінні сутності та меж «адміністративних процедур» напрацювала достатньо різноманітних критеріїв поділу їх на види. Найбільш предметними з них є поділ адміністративних процедур за такими критеріями: 1) залежно від того, хто є ініціатором

адміністративної процедури, виокремлюють: заявні адміністративні процедури, які виникають виключно за наявності заяви правосуб'єктної особи до суб'єкта публічного адміністрування з метою забезпечення реалізації своїх прав і свобод або сприяння в реалізації законних інтересів; втручальні адміністративні процедури, які виникають за ініціативи суб'єкта публічної адміністрації, за наявності для цього правових підстав; 2) залежно від сутності адміністративні процедури бувають: реєстраційні, дозвільні, інспекційні, екзаменаційні, акредитаційні, ліцензійні тощо (Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., 2018: 20).

В результаті попередніх наукових досліджень нами було зроблено висновки щодо існування різних альтернативних видів досудового врегулювання адміністративно-правових спорів, однак зазначено виключно на їх правову природу та стан правового регулювання. Нижче ми ставимо завдання розкрити зміст альтернативних видів досудового врегулювання адміністративно-правових спорів з урахуванням напрацьованих положень щодо змісту та сутності адміністративних процедур.

Довгоочікуваним нормативно-правовим актом, який визначає поняття та сутність адміністративної процедури є Закон України «Про адміністративну процедуру», прийнятий 17 лютого 2022 року (реєстраційний номер 3475) (далі – Закон) (Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX). 13 червня 2022 року Президент України підписав Закон, який набуде чинності 15 грудня 2023 року. Аналіз ст. 2 Закону дає можливість визначити, що під «адміністративною процедурою слід вважати визначений законом порядок розгляду та вирішення справи, що стосується публічно-правових відносин щодо забезпечення реалізації права, свободи чи законного інтересу особи та/або виконання нею визначених законом обов'язків, захисту її права, свободи чи законного інтересу, розгляд якої здійснюється адміністративним органом» (Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX). Цим законом закладено правові засади сутності та загального порядку здійснення адміністративних процедур, визначено принципи адміністративної процедури її учасників, розкрито сутність стадій адміністративної процедури. Ним визначено процедуру вирішення адміністративних справ шляхом прийняття та виконання адміністративних актів, а розділ VI «Адміністративне оскарження» регламентує особливості оскарження прийнятого суб'єктом владних повноважень адміністративного акту в результаті адміністративної процедури, а саме: право на оскарження, суб'єкт розгляду скарги, форму та зміст скарги, порядок її подання та розгляду. Як було нами зазначено в передніх публікаціях, цей Закон тільки частково регламентує процедуру досудового вирішення публічно-правового спору, і в першу чергу предметом якого є рішення суб'єкта владних повноважень у формі адміністративного акту, однак не регламентує порядок оскарження дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень як предмету оскарження (Крішак І.Л., 2022: 20-21). В той же час, аналіз даного закону і сама його сутність вказує на те, що ним в першу чергу регламентовано процедуру розгляду адміністративних справ, пов'язаних зі зверненням громадян або юридичних осіб до суб'єктів владних повноважень з метою отримання адміністративної послуги, і законом урегульовано процедуру надання такої послуги; однак цим законом тільки частково регламентовано порядок здійснення так званих «конфліктних адміністративних проваджень», тобто проваджень пов'язаних з поданням та розглядом скарг на дії, рішення чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, тобто тих які складають основу досудового порядку вирішення публічно-правових спорів. Зокрема, в ст.36 Закону «Підстави для початку адміністративного провадження», зазначено, що «адміністративне провадження відповідно до цього Закону розпочинається за заявою особи щодо забезпечення реалізації її права, свободи чи законного інтересу. Адміністративне провадження продовжується у разі подання скарги в порядку адміністративного оскарження. Аналогічно в ст 38 Закону «Право на звернення до адміністративного органу» визначено, що «особа має право в порядку, встановленому цим Законом, подати до адміністративного органу заяву з вимогою прийняти адміністративний акт з метою забезпечення реалізації її права, свободи або законного інтересу» (Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX). Тобто можна стверджувати, що якщо мова йде про вимогу прийняти адміністративний акт з метою забезпечення реалізації її права, свободи або законного інтересу порушеного рішенням, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень з якою заявник звертається до іншого уповноваженого суб'єкта владних повноважень, то порядок розгляду такої заяви регламентується цим Законом. Це підтверджує і положення ч. 2 ст. 1 Закону в якій зазначено, що «дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час розгляду звернень осіб, що містять пропозиції, рекомендації щодо формування державної політики», тобто це ще раз вказує, що дія цього Закону поширюється на суспільні відносини, які виникають з такого виду звернень громадян, як скарги на дії, рішення та бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

З іншого боку порядок подання заяви у вигляді скарги на дії, рішення та бездіяльність суб'єктів владних повноважень в позасудовому порядку регламентує Закон України «Про звернення громадян» (Миронюк Р.В., 2014), який в тому числі регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Відповідно до ст. 4 цього Закону «до рішень, дій (бездіяльності), які можуть бути оскаржені, належать такі у сфері управлінської діяльності, внаслідок яких: порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян); створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод; незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності» (Миронюк Р.В., 2014). Сама ж процедура оскарження визначена в Розділі II Закону «Порядок розгляду звернень громадян» (Миронюк Р.В., 2014).

Проведений в попередніх дослідженнях аналіз різновидів досудового врегулювання публічно-правових спорів та їх правової регламентації привів нас до висновку, що порядок вирішення окремих категорій таких спорів, зокрема щодо досудового оскарження рішень у справах про адміністративні правопорушення регламентований адміністративно-деліктним законодавством, до якого можна віднести: Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП); Митний кодекс України; Податковий кодекс України та ін. (Миронюк Р.В., 2014: 55-56).

Так в Главі 24 КУпАП «Оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення» закріплено процедуру оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення відповідно до якої «постанову органу (посадової особи) суб'єкта владних повноважень про накладення адміністративного стягнення можна оскаржити у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі). Відповідно до ст. 293 КУпАП «орган (посадова особа) при розгляді скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови і приймає одне з таких рішень: залишає постанову без зміни, а скаргу без задоволення; скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд; скасовує постанову і закриває справу; змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено (Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р.). В ст. 25 глави 4 Митного кодексу «Порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів, їх посадових осіб та інших працівників до посадових осіб та органів вищого рівня» визначено, що «рішення, дії чи бездіяльність посадової особи митного органу оскаржуються до посадових осіб вищого рівня, а саме: щодо митних постів – митниці, структурними підрозділами яких є ці митні пости; щодо митниць, спеціалізованих митних органів, митних організацій – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Скарга на рішення, дії або бездіяльність посадової особи або іншого працівника митного органу (включаючи заступника керівника) подається керівникові цього органу, організації. Скарга на рішення, дії або бездіяльність керівника митного поста подається до митниці, структурним підрозділом якої є цей митний пост. Скарга на рішення, дії або бездіяльність керівника митниці, спеціалізованого митного органу, митної організації подається до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Виконання оскаржуваного рішення може бути зупинено повністю чи в певній частині посадовою особою або органом, що розглядає скаргу. Посадова особа або орган, які розглядають скаргу, зобов'язані надати особі, яка подала скаргу, належним чином обґрунтовану відповідь у визначений законом строк» (Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року). Відповідно до пункту 56.1 статті 56 Податкового Кодексу України, рішення, прийняті контролюючим органом (в тому числі податкові повідомлення-рішення), можуть бути оскаржені в адміністративному або судовому порядку, зокрема цими нормами регламентовано процедуру оскарження податкового повідомлення-рішення, винесеного посадовою особою митного або податкового органу (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005).

Також ще однією процедурою досудового або позасудового вирішення публічно-правових спорів є медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору), яка здійснюється за допомогою (посередництвом) медіатора, як спеціально підготовленої нейтральної, незалежної, неупередженої фізичної особи, яка проводить медіацію, порядок якої урегульовано теж досить очікуваним для суспільства Законом України «Про медіацію», який був прийнятий лише 16 листопада 2021 року, хоча розроблявся більше 5 років (Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX).

Зокрема, Закон «Про медіацію» (п.4 ч.1 ст.1) зазначає, що «медіація це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» (Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX). Закон «Про медіацію» визначив правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Його дія поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі адміністративних справ, і зокрема справ щодо оскарження примусового вилучення (відчуження) майна для суспільних потреб. Попри те, що даний закон регламентує процедуру медіації як одного із досудових (позасудових) способів вирішення публічно-правового спору, цю процедуру не можна віднести до адміністративних процедур, наведених вище, адже медіатор не є суб'єктом наділеним владними повноваженням, тому доцільність процедури медіації в адміністративних як і в кримінальних справах ставиться іноді під сумнів, хоча така процедура ще не має значної практики для того щоб оцінювати її ефективність, однак має свої перспективи та право на існування як альтернативної процедури досудового вирішення публічно-правових спорів.

Висновки. Здійснивши аналіз правових засад різних процедур досудового врегулювання адміністративно-правових спорів, можна прийти до висновку, що законодавством не встановлено єдиних правил та процедур досудового врегулювання адміністративно-правових спорів, однак є можливість виокремлення їх різновидів: загальна адміністративна процедура досудового врегулювання адміністративно-правових спорів, яка регламентована загальним Законом «Про звернення громадян» та спеціальним Законом «Про адміністративні процедури», норми яких співвідносяться та не повинні містити конфлікту норм; загальна не адміністративна процедура досудового врегулювання адміністративно-правових спорів за зверненням до медатора та за його участі, яка регламентована загальним Законом «Про медіацію»; особлива адміністративна

процедура досудового врегулювання адміністративно-правових спорів щодо оскарження рішень у справах про адміністративні правопорушення, регламентована КУпАП, Митним та Податковим кодексами України. Найбільш перспективною з них є процедура визначена Законом «Про адміністративні процедури», однак цілком погоджуємось з окремими фаховими дослідниками адміністративних процедур, зокрема професором Миколенком О.І., що вона потребує розширеного унормування (Миколенко О.І., 2022: 40–48).

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (з наступними змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446.
2. Мельник Р. С. Система адміністративного права України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 415 с.
3. Левченко О. В. Адміністративна процедура як правова форма надання адміністративних послуг: поняття, ознаки та співвідношення із суміжними правовими поняттями. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 2 (8). С. 106–111.
4. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України. Повний курс/ Навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. – 446 с.
5. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 49. Стор. 13. Ст. 2675.
6. Крицак І.Л. Види досудового врегулювання адміністративно-правових спорів та правові засади їх здійснення. *Правова позиція*, № 2 (35), 2022. С.16-21. <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.3>.
7. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
8. Миронюк Р.В. Правовий статус суб'єктів адміністративно-деліктного процесу: теорія і практика реалізації: монограф. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ.ун-т.справ; Ліра лтд, 2014. 396 с.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради*. 1984, додаток до № 51. Ст. 1122.
10. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48, Ст. 552 № 4495-VI.
11. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17/ Ст. 112.
12. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51.
13. Миколенко О.І. Практичне значення положень Закону України «Про адміністративну процедуру» (критичний аналіз). *Правова держава*. №47.2022. С.40-48. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.47.265282>.

References:

1. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku (z nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Code of Administrative Procedure of Ukraine]. 2005. № 35–36, 37. St. 446 [in Ukraine].
2. Melnyk R. S. (2010) Systema administratyvnoho prava Ukrainy : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07.[The system of administrative law of Ukraine] Kharkiv, 2010. 415 s. [in Ukraine].
3. Levchenko O. V. (2015) Administratyvna protsedura yak pravova forma nadannia administratyvnykh posluh: poniattia, oznaky ta spivvidnoshennia iz sumizhnymy pravovymy poniattiamy. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. [Administrative procedure as a legal form of providing administrative services: concepts, features and correlation with related legal concepts].2015. Vyp. 2 (8). S. 106–111. [in Ukraine].
4. Halunko V., Dikhtiiievskiy P. &Kuzmenko O. (2018) Administratyvne pravo Ukrainy. [Administrative law of Ukraine] Povnyi kurs/ Navchalnyi posibnyk. Kherson: OLDI-PLIuS, 2018. 446 c. [in Ukraine].
5. Pro administratyvnu protseduru: Zakon Ukrainy vid 17 liutoho 2022 roku № 2073-IX. [About the administrative procedure]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2022. № 49. Stor. 13. St. 2675. [in Ukraine].
6. Kritsak I.L. (2022) Vidy dosudovoho vrehuliuvannia administratyvno-pravovykh sporiv ta pravovi zasady yikh zdiisnennia. *Pravova pozysitiia* [Types of pre-trial settlement of administrative-legal disputes and the legal basis for their implementation], № 2 (35), 2022. S. 16–21. <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.3>. [in Ukraine].
7. Pro zvernennia hromadian: Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1996 roku № 393/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [About appeals of citizens]. 1996. № 47. St. 256. [in Ukraine].
8. Myroniuk R.V.(2014) Pravovyi status subiektiv administratyvno-deliktneho protsesu: teoriia i praktyka realizatsii : monohraf. [Legal status of subjects of the administrative-delict process: theory and practice of implementation]. Dnipropetrovsk: Dniprop. derzh.un-t.sprav; Lira ltd, 2014. 396 s. [in Ukraine].
9. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 7 hrudnia 1984 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. [Code of Ukraine on administrative offenses]. 1984, dodatok do № 51. St. 1122. [in Ukraine].
10. Mytnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 bereznia 2012 roku. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Customs Code of Ukraine]. 2012, № 44–45, № 46-47, № 48, St.552 № 4495-VI. [in Ukraine].
11. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. [Tax Code of Ukraine]. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, St. 112. [in Ukraine].
12. Pro mediatsiiu: Zakon Ukrainy vid 16 lystopada 2021 roku № 1875-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. [About mediation]. 2022. № 7. St. 51. [in Ukraine].
13. Mykolenko O.I. (2022) Praktychne znachennia polozhen Zakonu Ukrainy «Pro administratyvnu protseduru» (krytychnyi analiz). *Pravova derzhava*. [The practical significance of the provisions of the Law of Ukraine “On Administrative Procedure” (critical analysis)]. № 47. 2022. S. 40–48. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.47.265282>. [in Ukraine].